

La llibreria-editorial 3 i 4 celebra el seu vint-i-cinquè aniversari

Tres i quatre i vint-i-cinc també

Aquell març pretèrit de 1968, un matrimoni de folls, Eliseu Climent i Rosa Raga, obria una llibreria-editorial, 3 i 4, que s'havia de convertir en el motor impulsor de les principals iniciatives culturals del País Valencià.

“Els *progres* són els que roben llibres” –deia Castellet–.

Cartell *yellow submarine*. “Presentació del primer volum de les *Obres Completes* de Joan Fuster a càrrec de Josep Maria Castellet”. 12 de març de 1968, 7.30 pm. S'inaugura la llibreria 3 i 4, la primera pedra de l'imperi familiar a *totes* Eliseu Climent-Rosa Raga. Dos bancs, a banda i banda de la porta d'accés. Encoixinats, per estirar-s'hi a llegir un llibre dels que mandregen a la taula de la botiga. Guirigall de veus.

“Els *progres* són els que roben llibres” –afirma, sarcàstic, Josep Maria Castellet, aquest extravagant llargarut. L'estança és blanca, pulcra. I *progre*. Espaiosa. Hi caben vora dos-cents convidats. El director literari d'Edicions 62 es disposa a posar en pràctica la seva afirmació davant la mirada perplexa de Max Cahner

—Abans d'un quart d'hora, us robaré un llibre davant dels vostres Nassos.

Realment extravagant, aquest Castellet. A casa, vesteix bates de seda. Els promotors de la llibreria, i Fuster d'estendard, es passegen per darrere l'aparador *fusterià* –més *pop art*– que ha preparat l'Equip Realitat perquè, algun dia, l'exposin a

l'IVAM. Per si de cas, els botiguers no deixen de petja Castellet que fa la gara-gara entre la munió de personatges que s'hi han concentrat a concelebrar la bona nova. Al cap d'un quart d'hora, exhaurides les salutacions, la comitiva, i Castellet, envoltat, decideix anar a prendre l'aire. Encara davant la botiga, Castellet es detura, treu un llibre de sota l'americana i l'ensenya als seus espies. Un llibre robat davant dels seus Nassos.

“Quedarem desolats”, recorda Eliseu Climent que així entrava, d'un ventallot, al perillós negoci de la cultura escrita amb uns padrins ben estranys.

TOT 62

Tot va bé si acaba bé. Per exemple, Edicions 62 i el País Valencià. Hi ha, en el renaixement literari del sud, una vinculació –efectiva i afectiva– de tots els interlocutors, o promotors culturals, amb Edicions 62. A partir d'aquesta casa mare es genera un espai comú –el primer espai *real*– sense el qual la *voluntat articuladora* d'Eliseu Climent i 3 i 4, no tindria raó de ser. Primera nota.

La descomunal, per faraònica, crisi d'Edicions 62, el triangle impossible Max Cahner-Ramon Bastardes-Josep Maria Castellet es va arrossegar fins a l'escissió traumàtica a causa de la ruïna financera de la Gran Enciclopèdia Catalana, una *mega*

obra on s'havien implicat tots els escassos promotors culturals dels Països Catalans amb Eliseu Climent al capdavant. Tot i així, sense aquest profund trasbals, econòmic però també emotiu, aquest advocat en excedència no hauria aconseguit l'organització d'un certamen –els Premis Octubre– que, en la seva primera edició de 1972, havia muntat Enric Tàrraga, l'historic del llibre valencià, amb el suport d'Edicions 62 i Concret Llibres. La sagnia financera d'Edicions 62 –un deute mínim de 200 milions– no es tancaria fins la meitat dels setanta. Climent, que imaginava els Octubre com un gran fenomen sociocultural. Però, abans de les tardors espectaculars, la sort va jugar les seves cartes.

Entre 1969 i 1972, els anys que Edicions 62 va passar per serioses turbulències econòmiques, en l'esquifit món de les “Mogudes Nacionals, SA” (sàvia definició d'Amadeu Fabregat) destacaven dos personatges que omplen, patums a banda, les primeres etapes del redreçament cultural en l'apartat més comercial del terme: Enric Tàrraga i Eliseu Climent. Enric Tàrraga, membre entusiasta d'unes Joventuts de lo Rat Penat que van saber entroncar amb els ambients intel·lectuals de Barcelona dels anys cinquanta, fou client habitual de la primera llibreria en català de València, *Can Boils*, a la Plaça del Picador que, entre 1962 i 1965, sota el mestratge d'Emili Boils, va fornir la capital del Túria

Assaig d'aproximació a falles fetes foc. (3 i 4 i l'avantguarda)

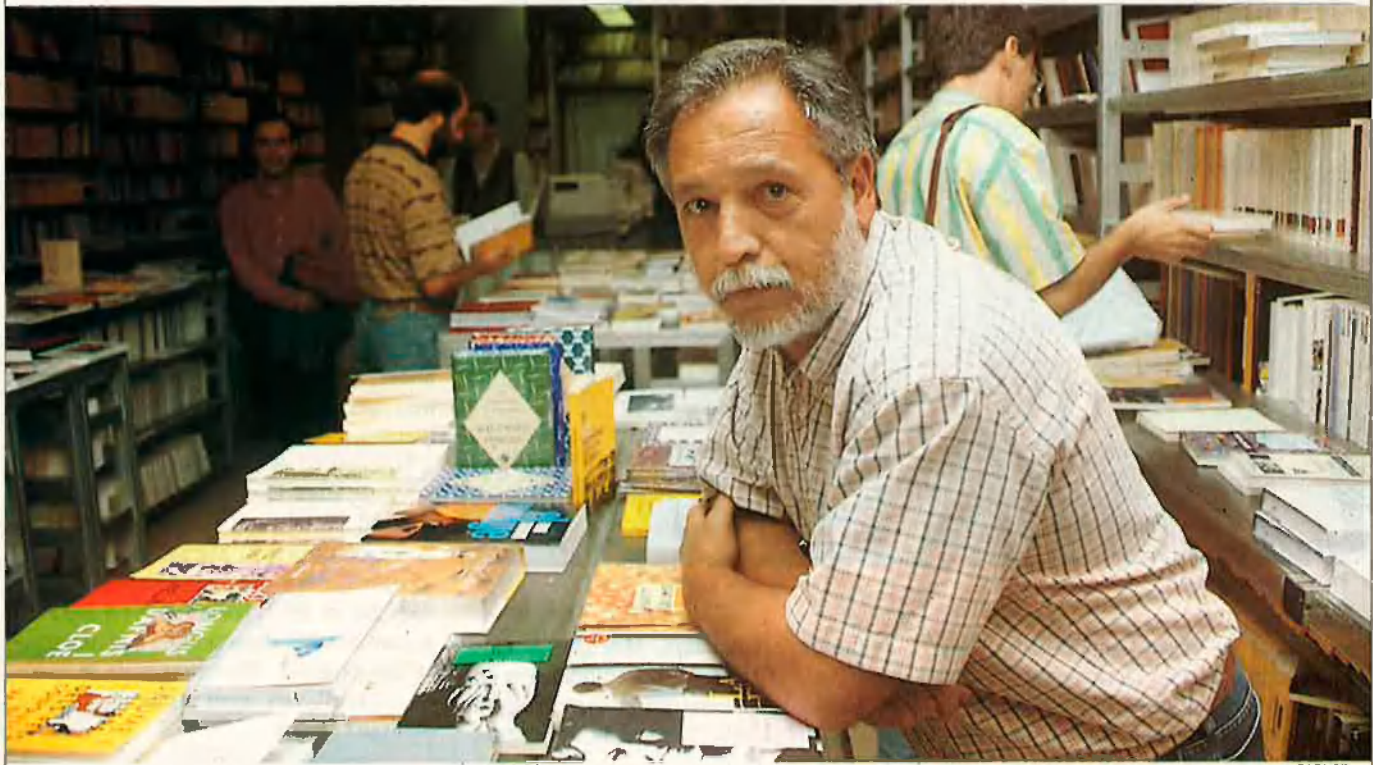
Joan Fuster, quan no despistava, s'explicava prou bé sobre aquest llibre “di-

fícil”: A cada lector, se li hauria de regalar un pollastre com a compensació, ínfima i massa tèbia, per a tots aquells supervivents que arribessin al final de les seves escas-

ses pàgines. La inqüestionable vencedora de la primera edició dels Premis de Narrativa Andròmina, el 1973, era tot un prodigi de filigranes verbals desgranades, a

raig, per un text sense cap punt i a part que Amadeu Fabregat convertia en *nouveau roman* o en *Tel Quel*. Tant li fot. Tots érem feliços. Iconoclastes. Amadeu Fabre-

gat ho era tot –i encara ho continua sent– en aquest país de fulgors espaterants.: l'intel·lectual nacional-faller fou la *reina* consentida de 3 i 4.

Carles Jorro, el libretter *full time* de 3 i 4 controlant, en posició de descans, el seu territori.

RAFA GIL

de producció cultural –discos i llibres– barcelonina, un referent continuat després sota el nom de Concret Llibres per tres socis capitalistes i universitaris desvagats, Valerià Miralles –ERC i *The Financia El Temps*–, Alfons Cucó –per sempre, el senador més votat– i Tomàs Llorenç –futur conservador del baró Thyssen– que donaren a Concret una densa patina intel·lectual, amb l'excel·lent col·lecció Garbí, i també una representació territorial, obrint una Concret a Gandia, tancada l'any passat, tot i que els mancava certa visió econòmica. Visió, o intuïció, que suplia la *locomotora* Tàrrrega, gràcies al fet que va teixir, malgrat totes les catàstrofes, un inamovible pont comercial Barcelona-València (a través de la Distribuïdora Ifac) que deixava poc marge per a competidors espavilats sobretot perquè, a més d'espavilat, Tàrrrega sabia vendre en un mercat que ell mateix s'havia inventat mentre venia vi

pels pobles. Eliseu Climent i Corbera, un dels *nanos* que l'hiperactiu Tàrrrega havia introduït a les Joventuts de lo Rat Penat, despuntava també per construir la sumpuosa fantasia d'una organització cultural tentacular capaça algun dia, fins i tot, d'editar una revista setmanal. Tenia, sens dubte, obcecació.

Eliseu Climent, admirador dels jueus-jueus, dissenyat als jesuïtes, representava l'essència d'aquesta segona generació de valencians de mitjana burgesia, menys folklòrica i més elitista, que, a principis dels seixanta, seguint la petja del patriarca Fuster, traspassaria els cortinatges endogàmics del *nou* catalanisme –postconciliar i civilitzat– que es gestava a Barcelona. *Lisseïn*, com li deia Fuster, era, a més, tossut. No es cansava mai. La seva fascinació per la *cosmopolita* Barcelona –records de Ionesco, Gaudí i capellans *bromistes*– havia començat a temps, unes vacances de pas-

qua de 1960, que li van permetre establir relacions de sòlida confidencialitat amb un duet de siamesos, Cahner-Bastardes, obsedits a fer la *gran* editorial catalana, Edicions 62, i amb una colla de patums que van despertar-li la vocació, aquesta vocació de *fer país* que tant repetia aquell banquer, intuïtiu i nerviós, anomenat Jordi Pujol. La idea de traçar un petit complex difusor i editorial només podia esboçar-se al cervell de Climent si existia una xarxa d'amics que facilités la bogeria amb un cop de ma.

Així va succeir amb la creació de la llibreria i l'editorial 3 i 4 que, ja de bon principi, el 1968, va enfocar les seves activitats a la promoció i venda a domicili de la Gran Enciclopèdia Catalana (GEC), el projecte, tan quimèric com necessari de Max Cahner que s'encarrilava, per a tot el País Valencià, a través de la Central del Llibre, teòrica distribuïdora, a mitges entre

Vicent
Andrés Estellés
RECOMANE
TENEBRES
Obra
completa 4

Vicent Andrés Estellés. *Obra completa*. (3 i 4 i el poeta).

Sacs de poesia buidats pertot arreu. La meravellós i inconvinència de l'es-

criptor de Burjassot va trobar en 3 i 4, i Eliseu Climent, l'interlocutor més agosarat.

El llibre de meravelles, un dels gran èxits de la sèrie de les obres

completes –totes plenament comercials–, va vendre en poques setmanes 15.000 exemplars, als quals calia afegir el mig milió de drets d'autor que Estellés va perce-

bre en l'exercici laboral de 1979. Un any abans, l'obra d'aquell genial hipocondríac, patidor i carnal, havia assolit la màxima dignitat. El Premi d'Honor de

les Lletres Catalanes que va estendre l'estellisme a tots els racons dels Països Catalans. La seva figura, cívica i poètica, ha estat un puntal inoblidable de 3 i 4.

Fuster observa Fuster.

ARXIU

el matrimoni Eliseu Climent-Rosa Raga, que havia preparat el terreny per a la consolidació de la llibreria 3 i 4 difonent el llibre en català fora de la capital, organitzant estand propi a la Fira del Llibre de València –el 1969 van fer-hi la primera enquesta sociolingüística d'aquesta ciutat– o bé establint el primer cens de lectors del País Valencià, que, en un recorregut per 180 pobles, va quedar-se en 3.750 suposats lectors.

Adaptant-la als paràmetres de la venda a domicili, Central del Llibre va mantenir un fitxer ampli de venedors i, per tant, de pagadors –uns 1.500– que va utilitzar-se per a demanar nous subscriptors a *Serra d'Or* o fer la difusió de la revista juvenil *Oriflama*. La incidència de les seves activitats situava la Central del Llibre al marge de 3 i 4, al magatzem del carrer de Moratín, futura seu d'Acció Cultural, per la qual cosa abandonaria aquesta funció divulgadora –pre-política– i se centraria en les subscripcions a la Gran Enciclopèdia Catalana. D'aquesta tasca, en resultarien 2.300 subscripcions i un control directe d'expansió sobre tot el País Valencià, les comarques de Tarragona i l'illa de

Mallorca. Mentrestant, *Mogudes Nacionals Enric Tàrraga, SA*, s'embranchava en la versió valenciana de la Distribuïdora Ifac, Guardamar, associada a Concret Llibres.

El 1968, 3 i 4 realitza la mateixa manobra i organitza Brot, distribuïdora de llibres provinents, gairebé sempre, dels fons d'Edicions 62, que es converteix en una iniciativa fallida per l'inevitable esgotament d'un mercat tan petit que obligava els propietaris de les dues llibreries catalanòfiles a viure de la caritat familiar. La competència, fictícia perquè tots eren amics, acabava quan s'estirava el fil: els dos petits satèl·lits editorials de València estaven igualment vinculats a Edicions 62, la gran casa mare que tot ho tutelava i tot ho comprenia. Fins que la sotragada de la crisi ho va embolicar tot.

La teoria del dòmino, o del castell de cartes, funcionaria mecànicament des que Edicions 62 entrava en crisi oberta, a principis de 1969. La desaparició de la distribuïdora Ifac arrossegava la desaparició de Guardamar i de Brot, la punxada mortal per a Concret Llibres i l'entrapada, encara més anguniosa, d'un Eliseu Climent as-

setjat per uns venedors que volien cobrar les comissions d'una Enciclopèdia embargada.

Editor murri, que no bèstia, va forçar una compareixença judicial de Jordi Pujol per obligar el nou amo de l'Enciclopèdia a encarar el forat econòmic *perdut* al sud. Al final, l'arbitratge intern de Ramon Trias Fargas, entre dos amics, va donar la raó a Climent, que es va desprendre del llast enciclopèdic rebent-ne, a canvi, una generosa compensació econòmica per calmar venedors i començar de nou. Independent, més que mai, dels amics barallats. Fidel, doncs, a tots ells.

Edicions 62 es va desentendre del Premi d'Assaig Joan Fuster, atorgat, per primer cop el 8 d'octubre de 1972, als salons de la Societat Coral El Micalet, sota l'impuls d'Enric Tàrraga i l'agònic Concret Llibres. Així que el 1973, l'editorial 3 i 4 assumia la convocatòria d'uns premis que imaginava descomunals. Els rellotges de la història s'amotllaven, amb rapidesa, a l'hora d'Eliseu Climent.

LA CACERA DE L'OCTUBRE ROIG

El fet lingüístic com a fet social del psuquer Francesc Vallverdú havia estat el primer premi d'assaig Joan Fuster. D'aquesta manera, s'havia respectat la voluntat nacional de l'assagista de Sueca. Mesos abans, en una conversa de carrer, prop del Seminari de València, Eliseu Climent havia comentat a Fuster la possibilitat d'organitzar un premi d'assaig –un gènere escàs a tot arreu i encara més al País Valencià, on Fuster semblava l'únic testimoni– per promoure aquest gènere entre els escriptors valencians. Fuster va negar-se en rodó a establir cap barrera en aquest terreny, però no es va oposar a crear un premi de narrativa, Andròmina, destinat només a narradors valencians, una via proteccionista que servia per a *articular* un altre front, aquest cop narratiu. Així, segons Eliseu Climent, “es van assentar les bases del renaixement literari valencià”

CRIM DE GERMANIA
JOSEP LOZANO

Crim de germania. (3 i 4 i la novel·la històrica).

El premi Andròmina, encara encerclat només per a valencians, continuava descobrint

nous talents de la literatura valenciana. Així va succeir amb *Crim de germania* en l'edició de 1979. Es tractava d'un llibret curiós, a mig camí de l'erudició i de la

fantasia medievalista, força complicat per a un lector mitjà, ja que Lozano saltava entre interrogatoris, fitxes biogràfiques i digressions filosòfiques Els cenacles

literaris descobrien la figura de Josep Lozano, un xic aplicat d'Alginet que venia avalat pel reconegut –i quatre dies abans oblidat– Pere Calders supervisor i

amable crític, que va fer les correccions estilístiques d'aquest retable d'estampes medievals que els lectors de 3 i 4 van acollir d'una manera excepcional..

El distret Castellat, el sanguini Tàrrega i l'introvertit Cahner inauguren 3 i 4. ARXIU

sobre la mateixa idea motriu –tenaç d'omplir els buits fonamentals d'una cultura amb voluntat normalitzadora: "No existia en narrativa cap Estellés ni cap Fuster, ni recordàvem res de bo des de Tirant lo Blanc". Calia cercar-los sota totes les pedres i van trobar-hi Amadeu Fabregat. El primer guardonat d'una collita, àmplia i dispersa, que, des de Cremades i Arlandis a Toni Cucarella, ha convertit l'escriptor valencià en una presència habitual al circuit barceloní.

L'estratègia de Climent pel que fa als Octubre passava per una reconversió profunda dels premis casolans del Micalet, la trinxera comuna de la diàspora nacionalista, en uns premis tan complets –narrativa, assaig i poesia– que creessin, per ells mateixos, un corpus literari i suficient que acredités 3 i 4 com l'organitzador del principal sarau "més que cultural" del País Valencià i, alhora, li donés una volada considerable, allunyada fins al paroxisme de l'esperit, ranci i escàs, dels valencianistes de la postguerra, massa poètics i folkloristes, massa covards també, tan diferents d'aquella nova fornada de *setciències* universitaris, formats,

Qui podia imaginar-se, el 1968, que aquest noi, discret i agradable, al centre de la fotografia, acabaria sent el perillós Josep Guàrdia? ARXIU

adoctrinats i envejats perquè es menjava un món que ja no era dels ratpenatistes sinó dels fusterians.

Fins i tot la definició de Premis Octubre volia trencar la connotació dels anteriors premis d'assaig, centrats en la vigília de la diada del País Valencià. Climent va preferir la rotunditat de la darrera setmana

d'Octubre, en homenatge a la revolució russa i a les seves primeres avantguardes, per més que la celebració, el darrer diumenge d'octubre, de l'aplec independentista del Puig, provocava certa ambigüitat. Una mena d'ambigüitat força diferent a la calculada, i impossible, ambigüitat dels segons Octubre: aquella *primavera de València* –l'edició *etiqueta negra* de 1974– quan la cohesió social feia patxoca a les taules del sopar: Manuel Brosseta, de mecenes feliç, i Maria Consuelo Reyna, flammant sots-directora de diari, que vestia com la reina realment promesa a tota la valenciana. Aquells jurats de to senyorívol, amb Horacio Sánchez Guerrero i Manuel Sanchis Guarnier de president honorífic. Aquells convidats d'excepció, com Alberto Moravia, que havia anunciat la visita

de Passolini, l'octubre de 1975, massa tard per a un cadàver salvatge. Era, com si de cop, hagués existit una societat civil on *Las Provincias* feia de *La Vanguardia*. Era, de fet, el miratge que Climent va oferir al governador civil de València, Oltra Moltó, perquè aquest volia clausurar el sopar pel seu evident caràcter subversiu. La

No empenyeu el comissari! (3 i 4 i el best-seller).

La ruta de la novel·lística popular, assequible, iniciada, de manera sobtada,

amb **Ramona Rosbif** d'Isa Tròlec –premi Andròmina, 1976 i rècord de vendes encara avui– adquiriria el 1985 un rumb desconegut. Ferran Torrent, que s'a-

vorria fent de cap de premsa del ciscarisme, va decidir que la seva vida sí que tenia sentit i va començar a escriure per tal de professionalitzar-se. La novel·la ne-

gra nostra se la inventa ell: un univers de fracassats que creen una València sòrdida plena d'escenaris possibles on es parla una llengua seca i insultant, plena de

vida, brutal. **No empenyeu el comissari** encimbellava Torrent-Butxana al pedestal dels més de 100.000 exemplars venuts a major glòria de l'imperi Climent.

A la Canyada (l'Horta) els pares de Climent tenien un xalet semitropical, on el fill portava males companyies. Josep Renau i Joan Fuster n'eren dos habituals.

ARXIU

Raimon a 3 i 4. Una imatge familiar.

ARXIU

llista de jurats i convidats, molt dignes tots ells, va evitar el tancament, però, aquella mateixa nit, Reyna va rebre la primera batussa, que mai no ha perdonat. A l'hora d'atorgar el premi de periodisme "El camí", l'únic en molts anys, no va vèncer un article en català publicat a *Las Provincias*, "negociat" prèviament pel jurat com a regal d'obertura sinó que, per intervenció de Vicent Ventura, el factòtum indiscutible d'aquells anys, va sortir guanyador *Lluita de llengües al sud del País Valencià i Múrcia*, d'Agustí Ventura, un treball de sociolingüística publicat a *La Verdad* de Múrcia. L'havien insultada en públic, perquè tothom se suposava el guanyador que no fou, i així ho entén, 19 anys després, María Consuelo Reyna. Des de llavors, la futura directora del diari més influent de València deixaria de creure en qualsevol germandat entre ella i *los catalanistes*. Abans de sopar, altres prenién la revenja a cara descoberta. Aquella vesprada, Josep Maria Carandell, que feia de jurat als Octubre, havia pogut contemplar, dintre la llibreria 3 i 4, com, des d'un cotxe parat al semàfor, tiraven dos còctels Molotov a la botiga mentre esperaven que el semàfor passés a verd. La normalitat, a València, s'assajava a ritme d'infart, esperant, en dates assenyalades, la bomba que calia evitar. Qüestió de sort.

EL PAS DE L'EQUADOR

Tot i així, la trajectòria aglutinadora de 3 i 4 s'encaminava, cada cop més, a bastir tots els elements perquè la caixa de resonància dels Premis Octubre s'emportés l'audiència cultural dels Països Catalans. Cada any a finals del desè mes, hi havia la prioritat de convertir els guardons en una passarel·la amplificada de les darreres tendències de la moda política. 1976 en seria el reflex i la crisi. Un jove maulel-matemàtic Josep Guia, dirigent del PSAN —el partit— que tot ho manegava en l'univers escarransit de la València catalana, trencava els esquemes d'aquell any enge-

Isabel i Maria. (3 i 4 i els clàssics contemporanis).

El llegat de Mercè Rodoreda, cedit a l'Institut d'Estudis Catalans, ha ofert importants sorpre-

ses per a ús exclusiu dels lectors de 3 i 4. En destaca la novel·la inacabada *Isabel i Maria*, que es configura com el tast més deliciós del projecte literari de Mercè

Rodoreda: un estil minuciós, a flor de pell, que practica la incisió, més vexant —o tendra— en l'interior de les persones vulnerables. Infància, família, avorta-

ment, mare i filla, Isabel i Maria, que remunten el camí de la memòria sense retorn possible cap a un incert paradís de sensacions contraposades. Els fanàtics

de l'autora de *Mirall trencat* recreen en aquestes dues vides, la font permanent d'aquest univers literari, rebec i secret, tancat als cofres sagrats del IEC.

gant la suavitat i la contenció a l'aigüera. L'estil inflammat d'Ernest Lluch va fer-hi la resta. Una orgia de vermells hegemònics. En aquest context, la somniada pinya que hauria volgut Eliseu Climent –herència d'aquell Partit Socialista Valencià perdut a la Universitat–, aquest espai d'afinitats electives, conglomerat de totes les esquerres possibles que semblaven els Octubre, elevat fins a l'infinit, s'esquerda pel cantó més inesperat.

L'esquerra del compromís històric, els comunistes del PCE, clandestí però tolerat, els companys Emèrit Bono i Vicent Garcés, després dels Octubre d'aquell any, carregaven, en un article de pàgina sencera a *Las Provincias*, un diari llavors ja prou “sospitós”, contra el to “antiparlamentari” de Joan Fuster i la seva arenga que va cloure, visceral i brillant, l'edició de 1976.

Aquell article de Bono i Garcés va ser, per Climent, un punt d'inflexió, “personalment molt tràgic”, l'insospitat prelude de desgràcies futures que ja no vindrien només dels atemptats feixistes. L'edició dels Octubre s'havia organitzat des de la ingenuïtat. Tardarien poc a caure'n. Tanmateix, era lògic. Feia pocs dies que aquell mig milió de valencians, quadribarrada al braç, havien sortit als carrers de la capital per exigir l'autonomia. L'eufòria del “tot està per fer i tot és possible” va fer oblidar a Climent l'estranya legalitat –encara funcionava el Tribunal de Orden Publico i les Leyes Fundamentales continuaven vigents– que l'envoltava i el governador civil de València, Mariano Nicolás, va imposar-li una multa de mig milió per convertir els premis en una plataforma proto-subversiva on els oradors condemnaven “los cuarenta años de dictadura” –Lluch dixit– com si això, llavors, estigués permès: “Era brutal”, recorda Eliseu Climent, “per una banda, els teus amics et diuen que ets un fill de puta per deixar que els independentistes feren el seu míting i, per l'altra banda, ens claven una multa de mig milió de pessetes per terrorisme”. En

pocs dies, el 5 de novembre, els veritables terroristes, seguint el ritual místic del *bunker barraqueta*, feien diana a l'aparador de la llibreria 3 i 4 i provocaven els previsibles danys a material, vidres i llibres, que se succeïen, *in crescendo* des de 1971.

En aquell punt mort de frustració desorientada, els pintors van salvar Eliseu Climent de la maroma, ja que Tàpies i Viladecans, des del nord, i Antoni Miró i Carles Pérez, des del sud, van oferir obra pròpia per sufragar el cost de la multa. D'a-

de crida i cerca que es practicava contra la cultura catalana al País Valencià va començar els il·lustrats de Barcelona i els convençuts de València però no va capgirar l'actitud anèmica –finalment sorda– de certa classe política valenciana “en vies d'institucionalització” que ja no va assistir al cerimonial tardorenc de 1977. Cucó, Bono o Garcés tornaren als Octubre quan els aires de plena normalització –l'estat de les autonomies– serviren per recalcar l'aspecte literari dels Premis. Allò que, en de-

Al fons, J. F. Yvars, el director de cinema Ricard Blasco i l'indispensable Max Cahner escolten atentament la digressió de J. Iborra sobre el teatre valencià.

ARXIU

cord amb Antoni Tàpies, que havia exercit de jurat en el Premi de Poesia Vicent Andrés Estellés, 3 i 4 va posar a la venda una reproducció del seu original al preu de cent pessetes que servien per cridar “tots els demòcrates dels Països Catalans perquè, solidaris amb nosaltres, responguen dignament a aquesta mena de provocacions”. La consigna anava firmada pel major conglomerat de sigles unitàries que s'ha donat, a pes, en la història recent d'aquestes terres, però els mateixos guardonats dels Octubre es van oferir a cedir la dotació dels seus premis.

La ventada d'indignació per la política

finitiva, també exigia el públic i que s'exigia també l'editor. Literatura. En el seu context. El d'aquest país. A fi de comptes, 3 i 4 a l'últim ha esdevingut una bona editorial mitjana. Però, com un retrat agre-dolç, els Octubre de 1976 van difondre un tòpic barroer, ple de punys tancats i consignes cegues que encara impedeix a Joan Lerma, el president de la Generalitat valenciana, d'acostar-se per uns Octubre que s'han convertit en el referent cultural més important de València.

Els *progres*, a més, ja no roben llibres.

Oriol Malló

***Crítica de la nació pura.* (3 i 4 i la teoria).**

“Sempre que guanya un premi, Quico Mira diu que li vindrà molt bé per acabar-se una caseta

que s'està fent. Ja deu tenir una urbanització sencera”, ironitzava Fabregat en una crònica d'EL TEMPS quan, els Octubre de 1984, l'escriptor de Caste-

lló va rebre el premi d'assaig Joan Fuster per *Crítica de la nació pura*. Gràcies a aquest llibre, els intel·lectuals catalans i tot aspirant a no ser tanoca –tanoca

voluntari– descobrien un llibre terriblement rigorós que plantejava, per primer cop altres hipòtesis de treball sobre la qüestió nacional, prenent *la cosa* pel cantó de

l'antropologia, el sentit comú i l'observació –estudiada, culta– de la realitat. Un impacte que molts lectors –amb caseta o sense– van agrair.

